

สิทธิมนุษยชนในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท

THE HUMAN RIGHT IN THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY

พระสุกรี ยโสธโร (ประทุมแสง)¹,

พระครูภาวนาโพธิคุณ², จรัส ลีกา³ และ พระมหาประทีป อภิวัตโน⁴

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2,3}

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย⁴

Phrasukri Yasodharo (Prathumsaeng)¹,

Phrakhrubhavanabodhikun², Jaras Leeka³ and PhramahaPrateep Abhivaddhano⁴

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkaen Campus^{1,2,3}

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nongkhai Campus⁴

Corresponding Author, E-mail: Phrasukri.63@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์นำเสนอถึงสิทธิมนุษยชนในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่าสิทธิมนุษยชนก็คือสิทธิแห่งศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่มีตามธรรมชาติซึ่งติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิดรวมถึงสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามกฎหมาย ซึ่งมีการรับรองไว้ โดยทั่วโลกให้การยอมรับ ซึ่งในสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนต้องได้รับอย่างเสมอภาคกันเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสันติสุข คือ ความมีศักดิ์ศรี มีเสรีภาพ มีไม่ตรีจิต และมีความเมตตาต่อกันโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องของเชื้อชาติ สีผิว เพศ อายุ ภาษา ศาสนา สถานภาพทางกาย หรือสุขภาพแต่อย่างใด หลักธรรมที่สัมพันธ์กับสิทธิมนุษยชนพบว่า หลักธรรมในพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักสิทธิมนุษยชน ล้วนได้แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน และเน้นการมีสิทธิ และเสรีภาพ โดยชี้ว่ามนุษย์มีศักยภาพในการกระทำความดีต่างๆ ได้ด้วยตนเอง มนุษย์ควรมีเมตตากรุณาต่อกันให้อภัยซึ่งกันและกัน ผ่านการกระทำที่สอดคล้องกันระหว่างกาย วาจา และใจ เช่น หลักเบญจศีล หลักศรัทธาหลักแห่งกรรม หลักประโยชน์ 3 คือ ประโยชน์ส่วนตัว ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ส่วนรวม

คำสำคัญ: สิทธิมนุษยชน; ความเสมอภาค; ทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท

* ได้รับบทความ: 28 ตุลาคม 2564; แก้ไขบทความ: 23 ธันวาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 29 ธันวาคม 2564

Abstract

The objectives of this research paper are: (1) Studying the concepts of human rights (2) Studying the meaning and importance of human rights (3) Analyzing the human rights evident in the view of Theravada Buddhist Philosophy. Human rights refers to the right of human dignity. Which is inherent to human beings from birth, including the rights, liberties and equality of persons recognized or protected by law. Which is guaranteed with worldwide recognition in which the fundamental rights all human beings must equal in order to be able to live in peace is dignity, freedom, goodwill and compassion for one another. Regardless of any difference in race, color, sex, age, language, religion, physical status or health. Principles related to human rights, it was found that Principles in Theravada Buddhism and Human Rights Principles All have demonstrated the equal value of humanity. And emphasize the right and freedom by pointing out that humans have the potential to do things on their own, they should be kind to one another, forgiving one another. Through actions that are harmonized between the body, speech and mind, such as the Benchmark Principle, the Principle of Faith, the Principle of Karma, the 3 main benefit is personal benefit. Benefit others and common interests

Keyword: Human Rights; Equality; Theravada Buddhist Philosophy

บทนำ

สิทธิมนุษยชนในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท ได้แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน และเน้นการมีสิทธิเสรีภาพ โดยชี้ว่ามนุษย์มีศักยภาพในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง และมนุษย์ควรมีเมตตากรุณาต่อกัน ให้อภัยซึ่งกันและกัน จากการกระทำที่สอดคล้องกันระหว่างกาย วาจา และใจ จัดเป็นหลักการปฏิบัติที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้ปฏิบัติ ซึ่งมีอยู่หลายระดับแห่งการเข้าถึงตามความรู้ความสามารถทางสติปัญญาของแต่ละบุคคล สิทธิมนุษยชนในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นแนวปฏิบัติที่ถือได้ว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของชนหมู่มากโดยไม่มีประมาณ ไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ฐานะทางสังคมภาษาและศาสนา สนับสนุนให้สร้างความดีต่อกันในฐานะที่เป็นมนุษย์ จึงอยู่ในฐานะสนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาชีวิตมวลมนุษย์ให้เข้าถึงสันติสุขทั้งด้านส่วนตัวและส่วนรวมตลอดไป

สิทธิมนุษยชน (Human Right) ได้ปรากฏขึ้นมา (อุดมศักดิ์ สนิทพงษ์, 2550 : 12) และเป็นที่ยึดกันอย่างแพร่หลายนับตั้งแต่ได้มีการก่อตั้ง “องค์การสหประชาชาติ” (United Nations) เป็นต้นมา ในเรื่อง

สิทธิมนุษยชนได้มีการเป็นที่สนใจของบรรดานานาประเทศ ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศโดยลำดับ เป็นอย่างยิ่ง ประกอบกับกระแสจากโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่เป็นการประสมค์ของประเทศ ที่พัฒนาแล้วนั้นต้องการที่จะได้เห็นประเทศต่างๆ พึ่งปฏิบัติต่อกันนาติของตนอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี ของความเป็นมนุษย์ที่มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันทั่วโลก ในปัญหาของสิทธิมนุษยชนนั้น เป็นเรื่องยาก ที่จะชี้ชัดได้ว่าจะต้องมีการปฏิบัติในระดับไหน เพียงใด จึงจะถือว่าเป็นการละเมิดในสิทธิมนุษยชน เพราะ เนื่องจากในแต่ละสังคมนั้น ต่างก็มีการยึดถือค่านิยมในประเพณี และวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันออกไป

นอกจากนี้การขาดสภาพบังคับ แม้ในตัวปณญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (The United Nations Universal Declaration of Human Rights) เองก็ตาม มีผลในการแก้ไขปัญหา สิทธิมนุษยชนอันมีความเป็นด้วยความยากลำบาก ปัญหาสิทธิมนุษยชนเป็นปัญหาที่มีความละเอียดอ่อน ซึ่งมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของนานาประเทศ ซึ่งปัญหาดังกล่าวมิใช่ปัญหาของสังคมใด หรือประเทศใด แต่เป็นปัญหาของมวลมนุษยชาติที่จะต้องมีการได้รับการแก้ไขร่วมกัน

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ในระยะเริ่มแรกมนุษย์ก็คงจะไม่แตกต่างไปจากสัตว์ซึ่ง ต่างก็จะต้องดิ้นรนเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอด ต่อมาเมื่อมนุษย์ได้มีความเจริญก้าวหน้าขึ้น ก็มีการอยู่กันเป็นกลุ่ม เป็นครอบครัว เป็นชนเผ่า และเป็นรัฐขึ้นตามลำดับ โดยความไม่เป็นธรรมก็ได้เกิดขึ้นมาในระหว่างมนุษย์ ด้วยกันเอง ซึ่งก่อให้เกิดมีความสับสนวุ่นวาย ความไม่สงบสุข ความเอารัดเอาเปรียบ ความขัดแย้งรุนแรง เกิดขึ้น ในบางครั้งถึงขนาดเป็นการป่าเถื่อนไม่มีความเป็นมนุษย์ธรรม เหล่ามนุษย์ทั้งหลายจึงต้องการ ที่จะได้รับความปกป้องคุ้มครองให้มีความปลอดภัย ตลอดจนได้รับในสิทธิต่าง ๆ ของตนเองพึงมี มนุษย์ จึงได้พิจารณาถึงสิทธิตามธรรมชาติ สำหรับแนวคิดในเรื่องสิทธิตามธรรมชาตินี้ เป็นที่มาอันสำคัญอย่างยิ่ง ในมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ (เสนห์ จามริก, 2545 : 37) ซึ่งมนุษย์จะไม่สามารถ ดำรงอยู่ได้โดยปราศจากความเป็นสิทธิมนุษยชน เหตุไฉนนาฏกรรมที่เกิดขึ้นต่อมวลมนุษยชาติ ความไม่สงบสุข ที่เกิดขึ้นในทางสังคมและในทางการเมือง ความรุนแรงในสังคมที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกเป็นมูลเหตุที่ผลักดันในประเทศต่างๆ ได้เข้าร่วมตัวกันเพื่อจัดทำข้อกำหนดในการให้ความคุ้มครอง ต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานต่างๆ ซึ่งนับได้ว่าเป็นแนวความคิดร่วมกันของประชาชนทุกคน และเป็นแนวคิดของรัฐต่างๆ ทุกรัฐในความปรารถนาให้มีการเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีของความเป็น มนุษยชาติ อันเป็นรากฐานของเสรีภาพ ความยุติธรรม และความมีสันติภาพในโลก

สิทธิมนุษยชนในทัศนะพุทธปรัชญา มีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะที่เป็นอารยะธรรมของโลก นับเป็นความฉลาดของมนุษย์ ที่ได้วางความคิดประยุกต์มาใช้ เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงความเป็นจริง แก่คนทั้งโลก และได้คิดคำนึงถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ด้วยกัน โดยนับจากขั้นพื้นฐานของความเป็น มนุษย์ชาติกำเนิด รวมทั้งในระบบของสิทธิต่าง ๆ ที่มีพื้นฐานมาจากความชอบธรรม ความเป็นธรรม

ความยุติธรรมในสังคม ซึ่งถือเป็นความชอบด้วยธรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งสิทธิโดยกำเนิด และสิทธิโดยกำเนิดนี้ให้ความสำคัญกับคำว่า “ชีวิต” เมื่อว่าโดยพื้นฐานแล้ว มนุษย์และสัตว์โลกทั้งหลายทั้งปวงก็ล้วนมีความต้องการซึ่งปัจจัยในการดำรงชีวิตด้วยกัน เริ่มต้นด้วยปัจจัย 4 ที่มีความจำเป็นยิ่งสำหรับมนุษย์ คือ อาหาร ที่อยู่ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยในการดำรงชีวิตเพื่ออยู่รอดต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

สิทธิของมนุษยชนได้เติบโตขึ้นจากแนวความคิด 3 อย่าง (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2536 : 30-31) ได้แก่ 1. แนวความคิดทฤษฎีในกฎหมายและสถาบันทั้งหลายนั้น แท้ที่จริงแล้ว มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้นหาใช่พระเจ้าเป็นผู้สร้างไม่ ดังนั้นจึงสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาได้ 2. แนวคิดทฤษฎีในมวลมนุษย์ทั้งหลายทั้งปวงต้องมีความเท่าเทียมกัน และ 3. แนวคิดทฤษฎีในมนุษย์ทั้งหลายทั้งปวงต้องเป็นอิสระและมีศักดิ์ศรี โดยในแนวคิดทฤษฎีทั้งสามเรื่องดังกล่าว ล้วนมีความสอดคล้องกับในทัศนะของ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวไว้ว่า “มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาเท่าเทียมกัน มนุษย์มีสิทธิบางประการติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดจนกระทั่งถึงแก่ความตายไป สิทธิดังกล่าวได้แก่ สิทธิในการมีชีวิต สิทธิในการมีเสรีภาพของร่างกาย และสิทธิในการมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นสิทธิที่ไม่อาจโอนให้แก่กันได้ ผู้ใดจะกระทำการล่วงละเมิดมิได้ แม้หากผู้ใดกระทำการล่วงละเมิดแล้ว อาจก่อให้เกิดอันตรายหรือกระทบกระเทือนและเสื่อมเสียต่อสภาพของความเป็นมนุษย์”

สังคมในประเทศไทยได้มีการออกกฎหมายขึ้นมาเพื่อรับรองสิทธิมนุษยชน (ดิเรก ควรสมาคม, 2560 : 138) ในรัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2475 เป็นต้นมา โดยมีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ซึ่งจะเห็นได้จากในรัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2540 และฉบับล่าสุดในพุทธศักราช 2560 ซึ่งมีบทบัญญัติที่แสดงถึงสิทธิมนุษยชนด้วย เช่น บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพ และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย โดยทั้งบุรุษและสตรีมีสิทธิเท่าเทียมกัน ซึ่งในแต่ละบุคคลมีหน้าที่ดังต่อไปนี้ คือ (1) พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (2) ป้องกันประเทศ พิทักษ์รักษาเกียรติภูมิผลประโยชน์ของชาติ และสาธารณสมบัติของแผ่นดิน รวมทั้งให้ความร่วมมือในการป้องกันสาธารณภัย (3) ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด (4) เข้ารับการอบรมในการศึกษาภาคบังคับ (5) รับราชการทหารตามที่กฎหมายบัญญัติ (6) เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่กระทำการใดๆ ที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเกลียดชังในสังคม (7) ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติเป็นสำคัญ (8) ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์ คุ้มครองสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ (9) ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม (10) ไม่ร่วมมือหรือสนับสนุนการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ

นอกจากนี้ในกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้มีการรับรองสิทธิมนุษยชนไว้ด้วย เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 ซึ่งทำหน้าที่ตรวจสอบและรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเกี่ยวกับละเมิดสิทธิมนุษยชน และการเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งจัดทำรายงานผลของการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของมวลชนในประเทศ เป็นต้น

จากแนวคิดสิทธิมนุษยชนดังกล่าวข้างต้น หากวิเคราะห์ในลักษณะของเรื่องสิทธิมนุษยชนในปรัชญาสากลเพียงด้านเดียวแล้วอาจไม่เพียงพอ เพราะสิทธิมนุษยชนเป็นเพียงด้านหนึ่งหรือระดับหนึ่งแห่งความเจริญของงานของสังคมมนุษย์แต่ยังไม่เพียงพอ หมายความว่า สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญมากในการที่จะต้องช่วยเหลือมนุษย์ด้วยกัน ให้มีชีวิตที่ดีงามถูกต้องชอบธรรมและมีความสุข แต่มนุษย์ก็จะต้องมีคุณค่าทางจิตใจด้วย เช่น มีความเมตตา กรุณา ต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์โลก นั่นหมายความว่ามนุษย์นั้นต้องมี “มนุษยธรรม” ด้วยสิทธิมนุษยชน จึงเป็นสิทธิที่ทุกคนในความเป็นมนุษย์มีอยู่อย่างเท่าเทียมกัน คำว่า “เท่าเทียมกัน” หมายถึง ทุกคนในหมู่มนุษย์ มีสิทธิที่เท่าเทียมกัน และทุกคนมีสิทธิเหล่านั้น เท่ากันทั้งหมด ไม่ใช่บางคนมีสิทธิบางประเภทมากกว่าคนอื่น ดังนั้น สิทธิมนุษยชน จึงเป็นสิทธิทางศีลธรรมที่เป็นสากล

ในบางรัฐอาจให้สิทธิเสรีภาพมีความแตกต่างกัน (ธีรพล อรุณะกสิกร, 2543 : 12) ดังคำกล่าวที่ว่า การให้การรับประกันว่าจะมีการปกป้อง และคุ้มครองสิทธิอย่างจริงจัง จะขึ้นอยู่กับแต่ละประเทศหรือรัฐด้วย เหตุว่าชนบางพวกที่ถือตนเองว่า ชาวอารยันเท่านั้นที่ เป็นผู้ที่มีสิทธิโดยสมบูรณ์ หมายความว่า มีความเชื่อว่า มนุษย์บางกลุ่มเท่านั้นที่มีสิทธิ ไม่ใช่ทุกคน ชาวเวิวเป็นมนุษย์ แต่อยู่ในกลุ่มไม่มีสิทธิ ดังนั้น เป็นต้น ดังนั้น สิทธิในความเท่าเทียมกัน ระดับแรกทุกคนในพวกมนุษย์มีสิทธินี้ ระดับที่สอง คือ ทุกคนนี้มีสิทธิเหล่านี้ เท่า ๆ กัน ไม่ใช่บาง คนมีสิทธิประเภทนี้ มากกว่าคนอื่น ๆ ดังนั้น จึงถือได้ว่าเป็นสิทธิที่ทุกคนนั้น ต้องมีความเสมอภาคกัน หรือสิทธิในการเท่าเทียมกัน ในการคุ้มครองตามกฎหมายจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน สิทธิทางศีลธรรมกับสิทธิมนุษยชน ส่วนมากจะเกี่ยวกับสิทธิในการตั้งครอบครัว สิทธิทางศีลธรรมพื้นฐาน และการตัดสินใจจริยธรรม เป็นต้น

ความหมายสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชน (Human Rights) หมายถึง สิทธิ และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่มีตามธรรมชาติ ซึ่งติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิด รวมถึงสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามกฎหมายซึ่งมีการรับรองไว้ โดย องค์การสหประชาชาติ (United Nations) ให้การยอมรับ

สมชาย กษิติประดิษฐ์ (2546 : 355) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “สิทธิมนุษยชน” โดยสรุปได้ว่า “ความขัดแย้งในการอยู่ตามธรรมชาตินั้น เพราะความรุนแรงของการกระทำของมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ทุกคนได้กระทำการที่ไม่ควรในหมู่มนุษย์ หรือเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นมาเป็นอย่างมาก จึงเป็นการทำให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนขึ้นมา

พิทยา ว่องกุล (2542 : 33) ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ “สร้างสังคมใหม่ : ชุมชนประชาธิปไตย-ธรรมาธิปไตย” สรุปได้ว่า “เสรีภาพของปัจเจกชน ในเรื่องการสร้างสังคมใหม่: ชุมชนชนาธิปไตย-ธรรมาธิปไตย ปริมาณความหลากหลายของความจำเป็น ยิ่งมากเท่าใดมนุษย์ยิ่งได้เสรีภาพมากขึ้นเท่านั้น ระบบประชาธิปไตยเสรีนิยมซึ่งเป็นปัจเจกชนต่างก็แข่งขันกันเพื่อตนเอง หากความแตกต่างระหว่างคนส่วนน้อยที่ร่ำรวยมหาศาลกับคนส่วนใหญ่ที่ยากจนมีความต่างกันไปเท่าไร ดังนั้น เสรีภาพอันเป็นหลักพื้นฐานและความเท่าเทียมกันจริงๆ ในระบอบประชาธิปไตยจึงเกิดขึ้นไม่ได้ มีหน้าที่ของคนที่ยากจนมหาศาลก็มีซึ่งเสรีภาพในการทำอะไร ๆ มากมาย และมากกว่าคนจนตลอดไป

ธนรัตน์ ทังทอง (2554 : 1) ได้ให้รายละเอียดไว้ในเอกสารประกอบการบรรยายวิชา สิทธิและหน้าที่ของบุคคลใน ป.วิ.อ. หรือ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแห่งประเทศไทย) สรุปได้ว่า สิทธิความเป็นมนุษย์ หรือสิทธิในความเป็นคน อันเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่ไม่สามารถโอนให้แก่กันได้ โดยไม่มีบุคคลองค์กรใดได้ ซึ่งสิทธิในความเป็นมนุษย์นี้เป็นของคนทุกคน โดยไม่เลือกว่าจะมีเชื้อชาติ ศาสนา แหล่งกำเนิด เพศ สีดวง และอายุ ที่ต่างกัน หรือมีความแตกต่างทางด้านสภาพความคิดเห็นทางการเมือง หรือด้านความเชื่อทางศาสนา หรือในฐานะทางเศรษฐกิจของสังคม โดยสิทธิมนุษยชนนั้นไม่ได้มีพรมแดน

สุเชาว์ พลอยชม (2537 : 32) ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ “จริยศาสตร์แนวพุทธ” สรุปได้ว่า “การพูดว่าการกระทำของมนุษย์ถูกหรือผิดหรือว่าทั้งถูกทั้งผิด จะใช้ได้หรือมีในความหมายก็เฉพาะเมื่อมนุษย์มีเสรีภาพที่จะกระทำในขอบเขตของเงื่อนไขที่เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกันเท่านั้น ถ้าว่าการกระทำของมนุษย์เป็นเพียงการตอบสนองกับสิ่งเล่าหรือเป็นเพียงผลสะท้อนของมรดกทางกายที่ถูกกำหนดไว้อย่างสิ้นเชิง โดยอดีตทางจิตใจของเราเอง การกระทำของเราเองก็กล่าวไม่ได้ว่าถูกหรือผิดเพราะถูกบังคับให้ทำ หรือไม่มีเสรีภาพในการกระทำ ด้วยเหตุนี้การกระทำของมนุษย์จะถือว่าถูกหรือผิดได้ก็ต่อเมื่อมีการกระทำในสิ่งนั้น แม้อาจจะถูกสถานการณ์บางอย่างกำหนดให้ตัดสินใจกระทำ แต่เขาจะต้องทำโดยไม่ถูกบังคับให้กระทำ และต้องมีเสรีภาพในการกระทำ (อรรถการ) ภายในขอบเขตบางอย่างที่เป็นอยู่ในโลก”

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกระทรวงยุติธรรม (2551 : 7-10) ได้ให้รายละเอียดไว้ว่า ต้องปรับเปลี่ยนแผนปฏิบัติการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตามนโยบายและแผนปฏิบัติการแม่บทแห่งชาติด้านสิทธิมนุษยชน (แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ) โดยกำหนดให้เป็น 10 ด้าน ส่วนแผนปฏิบัติการสิทธิมนุษยชนตามกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 20 กลุ่มเป้าหมาย ไม่คงไว้ เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดจะถูกกำหนดให้อยู่ในแผนปฏิบัติการ

ของแต่ละด้าน ตามหลักการของการจัดทำแผนกลยุทธ์และภายใต้ยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณของ
รัฐมีแผนปฏิบัติการสิทธิมนุษยชนดังนี้ ได้แก่ ด้านการศึกษา, ด้านการเรียนรู้, ด้านวัฒนธรรม, ด้านศาสนา,
ด้านอาชีพ, ด้านแรงงาน, ด้านสาธารณสุข, ด้านทรัพยากรธรรมชาติ, ด้านสิ่งแวดล้อม, และในด้านที่อยู่
อาศัย โดยได้รับข้อมูลข่าวสารของทางราชการและการคุ้มครองผู้บริโภคสิทธิเสรีภาพในการสื่อสารและ
สื่อมวลชน การเมืองการปกครองรวมถึงสิทธิเสรีภาพในการรวมกลุ่มและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น
กระบวนการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน เป็นต้น

พระครููปทุมกันทรารการ (บุญแทน มะลิอ่อน) (2545 : 1) ได้เสนองานวิจัยเรื่อง “หลักธรรมในพุทธ
ศาสนาเถรวาทกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน” พบว่า ทั้งในสิทธิมนุษยชนและหลักธรรมในพุทธศาสนา
เถรวาท ล้วนมีการส่งเสริมให้ปฏิเสธความชั่ว สนับสนุนให้กระทำแต่ความดีต่อกัน ในฐานะที่เป็นมนุษย์
หลักธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท จึงอยู่ในฐานะที่สนับสนุนส่งเสริม และพัฒนาชีวิตมวลมนุษย์ให้เข้าถึง
สันติสุขซึ่งมาจากสิทธิมนุษยชน ทั้งด้านส่วนตัวและส่วนรวม ในทางพุทธศาสนาได้มีผู้ให้ความคิดเห็นว่า
สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่ทุกคนมีติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดอันเป็นสากล (Universal) เนื่องจาก คือ ศักดิ์ศรี
แห่งความเป็นมนุษย์ ซึ่งทุกๆ คนย่อมมีเท่าเทียมกัน เพราะบรรดามนุษย์ทั้งมวลต่างก็มีความสุขความทุกข์
และเกรงต่อความตายด้วยกัน ซึ่งไม่สามารถถ่ายโอนหรือแบ่งแยกให้แก่กันได้ เพราะสิทธิมนุษยชน คือ
สิทธิอันเป็นนิรันดร์ตลอดไป

ความสำคัญสิทธิมนุษยชน

ในสิทธิของมนุษยชนมีความสำคัญในฐานะที่เป็นอารยะธรรม หรือ ความสงบสุขของสังคมที่ตั้งอยู่
บนรากฐานแห่งศีลธรรมและกฎหมาย (World Civilization) ได้พยายามวางระบบความคิดเพื่อให้มนุษยชน
เกิดความตระเลารู้และคำนึงถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ โดยยอมรับความเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรี ชาติกำเนิด
และสิ่งต่าง ๆ ที่มีพื้นฐานมาจากความชอบธรรมตั้งแต่กำเนิด และให้ความสำคัญกับคำว่าชีวิต

สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก (กุมพล พลวัน, 2547 : 2-3) ยังมีความสำคัญที่เป็นหลักประกันของ
ความเป็นมนุษย์ที่มีสิทธิและเสรีภาพด้วย ซึ่งสถานะของโลกในปัจจุบันเรื่องของสิทธิมนุษยชนก็ไม่ใช่ว่า
เป็นเพียงที่ใดที่หนึ่งเท่านั้น หากแต่เป็นเรื่องที่สังคมทั่วโลกต้องให้ความสำคัญ เพราะว่าประเทศไทยเรา
ในฐานะที่เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ (United Nations) ซึ่งผูกพันในกรณีสหประชาชาติ และ
ที่สำคัญเรื่องของสิทธิมนุษยชนยังได้ถูกนำไปใช้ในการเมืองด้วย เศรษฐกิจระหว่างประเทศด้วย เช่น
การละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศเมียนมา ทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปได้คว่ำบาตร
ทางการทูตและงดการทำการค้าด้วย ในสาเหตุความสำคัญดังกล่าวไว้ข้างต้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องถือเป็น
ความสำคัญในการศึกษาเรียนรู้เรื่องของสิทธิมนุษยชน เพราะเป็นความสำคัญทั้งในด้านสังคมของโลก
และด้านการสร้างประชาธิปไตยในสังคมของประเทศไทยด้วย

สิทธิมนุษยชนในลักษณะที่สำคัญ (พีระศักดิ์ พอจิต, 2555 : 8-9) ในลักษณะที่มีความสำคัญของสิทธิมนุษยชน คือ สามารถตรวจสอบได้ และใช้เป็นหลักนิติธรรม (Accountability and The Rule of Law) หมายถึง ในระบบการปกครองที่ถือเอากฎหมายเป็นใหญ่ ซึ่งภาครัฐและองค์กรต้องมีการก่อตั้งให้เกิดสิทธิมนุษยชน และต้องอธิบายถึงเหตุผลของสิทธิมนุษยชนต้องมีการปฏิบัติให้เกิดผลจริง และสิทธิใดที่ยังไม่มีการดำเนินการให้เป็นตามหลักสากล จะต้องมีการอธิบายต่อสังคมให้ได้ว่า ต้องเป็นไปตามขั้นตอนในการดำเนินการต่อไปอย่างไร โดยภาครัฐต้องมีมาตรการของการปกครองประเทศโดยใช้หลักนิติธรรม ที่อาศัยหลักกฎหมายอย่างเที่ยงธรรม และประชาชนจะต้องเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย เป็นกระบวนการที่ไม่ซับซ้อนและเป็นไปตามหลักกฎหมายที่มีความเท่าเทียมกันเมื่อเผชิญหน้าต่อหลักนิติธรรม โดยไม่มีผู้ใดที่อยู่เหนือกฎหมายได้

จากสาเหตุที่ประเทศไทยไม่อาจที่จะยอมรับกับการปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศ (International obligations) ด้านสิทธิมนุษยชนนั้น มี 2 สาเหตุ คือ 1. เนื่องจากประเทศไทยเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งตามกฎหมายบัตรสหประชาชาตินั้น ถือว่าเป็นหน้าที่สำคัญของประเทศที่เป็นสมาชิกต้องให้ความเคารพและส่งเสริมในสิทธิมนุษยชน รวมถึงการมีพันธกรณีด้านศีลธรรม (Moral Obligations) ที่ต้องปฏิบัติตามปณิธานสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติด้วย เพราะสหประชาชาติจะต้องเข้าแก้ไขความล้มเหลวให้กับนานาชาติ เช่น การปกป้องสิทธิมนุษยชนจากการย่ำยีของกลุ่มนาซีฟาสซิสต์ การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การเหยียดสีผิว โดยเกิดขึ้นระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง และ 2. ประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาระหว่างประเทศในด้านสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ ได้แก่

กติการะหว่างประเทศ ว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

กติการะหว่างประเทศ ว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

อนุสัญญา ว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ

อนุสัญญา ว่าด้วยสิทธิเด็ก

อนุสัญญาระหว่างประเทศ ว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ

เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2550 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่น ๆ ที่โหดร้ายไร้ซึ่งมนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี

ดังนั้น ประเทศไทยในฐานะบุคคลตามกฎหมายระหว่างประเทศ มีพันธกรณีตามกฎหมายที่จะต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่มีความสำคัญยิ่งดังกล่าว

สิทธิมนุษยชนที่ปรากฏในพุทธปรัชญาเถรวาท

สิทธิทางสังคมในพุทธปรัชญาเถรวาท (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2547: 135) สังคมมนุษย์ (Human society) ประกอบด้วยกลุ่มมนุษยชนที่รวมตัวกันเป็นหน่วยงานหรือองค์การอาชีพและผลประโยชน์ต่าง ๆ มากมาย ซึ่งในปัญหาต่างๆ มักจะเป็นผลจากการตีความเพื่อหาค่านิยมตามอุดมการณ์และตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มต่าง ๆ ในแต่ละสังคมพุทธปรัชญาเถรวาทได้เน้นย้ำในหลักจริยธรรม ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งกับสังคมที่มุ่งให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษยชนที่มีอยู่จำนวนมาก โดยเฉพาะหลักคำสอนในพุทธศาสนาเรื่องเมตตาธรรม ที่มุ่งให้มนุษยชนรู้จักปฏิบัติต่อกันด้วยความยอมรับนับถือกันในรูปแบบการเสมอภาคและความเป็นธรรม ได้ปรากฏอยู่ในหลักธรรมหมวดต่าง ๆ เช่น พรหมวิหารธรรม สังคหวัตถุธรรม เป็นต้น

โดยพื้นฐานแล้วมนุษย์และสัตว์โลกทั้งหลาย ล้วนต้องการปัจจัยเพื่อการดำรงชีวิต ซึ่งเริ่มด้วยปัจจัยพื้นฐาน คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค การดำรงเผ่าพันธุ์และการมีชีวิตรอด ซึ่งความต้องการขั้นพื้นฐานเหล่านี้ ถือเป็นปัจจัยสำคัญกับการดำรงชีวิตทั้งมนุษย์และสัตว์ การคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะสิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นหลักของสิทธิมนุษยชนที่สังคมโลกต่างให้ความสำคัญและคำนึงถึงสิทธิดังกล่าว นับเป็นบันไดเพื่อก้าวสู่ความยุติธรรมให้กับทางการเมือง ทางสังคม และทางเศรษฐกิจ เพราะต้องมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างประเทศ เพราะจะเป็นผลต่อการดำเนินการกิจต่าง ๆ ร่วมกันโดยสิทธิอันชอบธรรมได้

สิทธิทางการเมืองในพุทธปรัชญาเถรวาท (เกษฎา ผาทอง, 2559 : 263) ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท พระพุทธองค์ได้ให้ความสำคัญที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง โดยมุ่งถึงหลักการพร้อมทั้งบุคลากร ตลอดจนเพื่อเป้าหมายที่แท้จริงในการปกครอง ทรงไม่ได้ระบุถึงวิธีการปกครองในระบบต่าง ๆ เช่น ระบบประชาธิปไตย ระบบสังคมนิยม ว่าอย่างไรควรหรือไม่ควร เป็นต้น และพระพุทธองค์ไม่ได้ทรงตีเตี๊ยนในแนวทางของการปกครอง เพียงแต่ ให้ยึดถือหลักการที่มีความเป็นธรรมหรือธรรมาภิบาลมาปฏิบัติในการปกครอง (Good governance) และด้วยความศรัทธาในหลักการของการเมืองการปกครองเหล่านี้สาธุชนทั้งหลายจึงนิมนต์ให้พระสงฆ์เข้ามามีบทบาทสำคัญ เพราะถือเป็นเรื่องของผลประโยชน์ และการต่อสู้ในระดับบุคคลและกลุ่มคน เพื่อเป้าหมายในอำนาจและหน้าที่ (Authority) ที่เกิดขึ้นมาและต้องใช้กับวิธีการแข่งขันหรือการร่วมมือในกระบวนการของสังคมการเมือง

อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้จากกลุ่มบุคคลทางการเมืองของภาครัฐ ได้เข้ามามีอำนาจหน้าที่ต่อประชาชนทั่วไป ซึ่งก็คือผลที่มาจากการบริหารงานที่เป็นการพัฒนาบ้านเมืองในหลักธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นการพัฒนาระหว่างประเทศเพื่อพรณนาวิธีการที่สำนักราชการบ้านเมือง ที่จะดำเนินกิจการทางการเมือง และบริหารทรัพยากรบ้านเมืองไปในทางที่ประโยชน์สุขแก่ประชาชนโดยรวม จึงเกิดเป็นปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ในลักษณะและรูปแบบการปกครองใดก็ตาม

หากการปกครองมีวิธีการใช้อำนาจหน้าที่ในหลักธรรมาภิบาลให้เกิดประโยชน์สุขส่วนรวมแล้ว ถือได้ว่าเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งมีในคุณธรรม จริยธรรม เหตุและผล ในหลักแนวคิดพุทธปรัชญาเถรวาท คือหลักทศพิธราชธรรม หลักสังคหวัตถุ และหลักจักรวรรดิวัตร โดยนำมาประยุกต์ใช้กับเหตุการณ์บ้านเมืองของไทยในปัจจุบัน เพื่อเกิดประโยชน์ส่วนรวมในการบริหารประเทศชาติให้เกิดความมั่นคงต่อไป

สิทธิทางเศรษฐกิจในพุทธปรัชญาเถรวาท คำสอนเรื่อง “รู้จักพอประมาณ” (ขุ.ม.อฎฐก. (ไทย) 29/206/600.) เป็นคำสอนที่สำคัญในพระพุทธศาสนาพระพุทธรูปปางสมาธิ นับว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดโดยเฉพาะสังคมไทยที่มีความสัมพันธ์กันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันกล่าวคือ พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อสังคมเศรษฐกิจและการเมืองของไทยมาโดยตลอด ในขณะเดียวกันพระพุทธศาสนาเองก็ได้รับผลกระทบจากสภาพสังคมเศรษฐกิจและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน โดยสถานการณ์ปัจจุบันสังคมไทยกำลังเป็นไปตามกระแสอันเนื่องมาจากโลกาภิวัตน์ ที่ได้แพร่เข้ามาสู่ประเทศทำให้คนไทยสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางด้านเทคโนโลยีได้อย่างรวดเร็วอยู่เสมอ (พระวิทย์ ญาณสาโร, 2554 : 9-10)

หลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม และปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท โดยสรุปว่า ความขยันหมั่นเพียรกับการปฏิบัติหน้าที่การทำงานและประกอบอาชีพที่สุจริต ฝึกฝนให้มีความชำนาญและรู้จริงรู้จักใช้ปัญญาให้สอดคล้องกัน ตรวจตราหาวิธีการที่เหมาะสมกันดี และจัดการดำเนินการให้ได้ผลดีรู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์และผลงาน ที่ตนได้ทำเอาไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรด้วยกำลังงานของตน โดยไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสียและคบเฉพาะคนดีเป็นมิตรเท่านั้น ในอาชีพการงานต้องกำหนดรายได้รายจ่ายและความเป็นอยู่อย่างสม่าเสมอโดยการใช้จ่ายไม่ฟุ่มเฟือย ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม คือ การดำเนินชีวิตให้เกิดความพอเพียงอยู่บนพื้นฐานศีลธรรมอันเป็นหลักจริยธรรมที่ดีงาม ซึ่งได้สอนให้รู้จักวิธีการดำเนินชีวิตอยู่อย่างความพอดี

สิทธิมนุษยชนในพระพุทธศาสนาและสังคม (บุญแทน มะลิอ่อน, 2554: 84) ในหลักธรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ย่อมประจักษ์ได้ว่าพุทธศาสนาเถรวาทได้เน้นย้ำถึงระบบการปฏิบัติตน ตามหลักสิทธิมนุษยชนที่สมบูรณ์แบบ คือ การให้ความสำคัญทั้งในระบบวิถีและจุดมุ่งหมาย ดังพุทธพจน์กล่าวไว้ว่า “สมาธิที่ศิลปบ่มไว้ดีแล้ว ย่อมมีผลมากมีอานิสงส์มากปัญญาที่สมาธิบ่มไว้ดีแล้ว ย่อมมีผลมากมีอานิสงส์มากจิตที่ปัญญาบ่มแล้ว ย่อมหลุดพ้นจากอาสวะทั้งปวง” พุทธศาสนาเถรวาทได้ส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ในทุกสิ่งทุกอย่างจะต้องเป็นไปอย่างจริงจังและตั้งใจ คือ มีเจตนา (Intent) โดยการเจตนาทำดี เจตนาพุดดี เพราะการกระทำความดีเป็นสิ่งที่มนุษย์ทำได้เองโดยมีสิทธิเสรีภาพกระทำได้อย่างเต็มความสามารถ เพราะมนุษย์นั้นต้องมีความรู้สึกรู้สีก่อนการกระทำหรือการพุดอยู่เสมอ หรืออย่างน้อยมนุษย์ก็มีสิทธิที่จะคิดและเมื่อเป็นเช่นนี้แล้วในพื้นฐานของความคิด ความดี ความชั่ว (Thoughts of good and bad) ดังกล่าวจึงเป็นสิ่งผลักดันให้มนุษย์ได้มีการใช้สิทธิเสรีภาพออกไปในที่สุด ซึ่งยังเป็นสิ่งที่ยืนยันได้อีกว่า มนุษย์เป็นตัวของตัวเอง พุทธศาสนาเถรวาทจึงได้มองเห็นในสำคัญข้อนี้ และได้มุ่งเปิดเผยหลักคำสอนที่ส่งเสริม

การกระทำได้ด้วยตนเอง ที่เน้นการทำดีเร่งรีบทำดีเพื่อความดีและพัฒนาการทำความดีให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป เพราะเป็นการเลือกทำความดีที่จริงใจ การทำความดีคือการบรรลุซึ่งการใช้สิทธิเสรีภาพของมนุษยชน อย่างแท้จริงตามในทัศนะพุทธศาสนาเถรวาท

สิทธิมนุษยชนในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท (นฤณีย์ ศรีสุข, 2563: 123-124) พุทธปรัชญาเถรวาท ในพระพุทธรศาสนา เป็นเครื่องชี้ทางที่นำไปสู่ขบวนการปฏิรูปสังคมให้เกิดเสรีภาพ และความยุติธรรม โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือการนำมนุษย์ไปสู่การหลุดพ้น ในทฤษฎีวิวัฒนาการ กล่าวไว้ว่า “การหลุดพ้นจากพลังของธรรมชาติและจากอำนาจครอบงำของอิทธิพลหรือกลุ่มอิทธิพล ต้องเป็นไปด้วยกัน ถึงจะเป็นเครื่องแสดงถึงความก้าวหน้าของมนุษยชาติ” ซึ่งคำกล่าวนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มนุษย์เป็นอิสระจากพลังงานธรรมชาติมากขึ้นตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางพุทธศาสนาที่ถือว่าเป็นชีวิต ขึ้นอยู่กับภาวะผันผวนทางกายภาพ ได้แก่ การเกิด แก่ เจ็บ และตาย จากการเกิดขึ้นของชีวิต กล่าวได้ว่า การหลุดพ้นและเสรีภาพที่แท้จริง คือ การหลุดพ้นและเสรีภาพที่มาจากภายในของมนุษย์ และในความสัมพันธ์ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง นอกจากนี้ แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพในปัจจุบัน เป็นเพียงการรองรับสิทธิและเสรีภาพในความทะยานอยากและการช่วงชิงสิ่งต่างๆ ที่พระพุทธรศาสนามองว่าเป็นเพียงแค่ภาพลวงตา และเป็นอนิจจังหรือความไม่เที่ยงเท่านั้น ดังนั้น หลักสิทธิมนุษยชนจึงถูกนำไปใช้ในทางที่ผิดวัตถุประสงค์ในการปกป้องรักษาสิทธิของตนเอง หรือกระทำการต่างๆ ตามใจชอบเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนต้องการ หรือที่ร้ายแรงที่สุดอาจรวมถึงการทำลายเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง

หลักธรรมทางพระพุทธรศาสนาเถรวาท คือ ความรู้ที่เป็นแนวทางนำไปสู่คุณค่าที่แท้จริงของความเป็นมนุษย์ โดยความรู้หรือการตื่นขึ้นมารู้จักตนเองนั้น เป็นก้าวแรกที่สำคัญทำให้เราสามารถก้าวออกไปจากอึดอัดหรือการยึดมั่นในตนเอง เพื่อที่คนเราจะสามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระ และสามารถหลุดพ้นจากการครอบงำโดยสิ่งอื่นอย่างแท้จริง ส่วนด้านปมการแบ่งแยกส่วนที่เหนือกว่าหรือด้อยกว่านั้น เป็นปัญหาที่มีมาแต่ช้านานแล้วในสังคม แต่ในทางพระพุทธรศาสนามองว่า มนุษย์จะสามารถบรรลุความสมบูรณ์ของมนุษย์ได้ โดยไม่มีการแบ่งแยกในเรื่องของชนชั้น เชื้อชาติ และเพศ ดังนั้น ปัญหาเรื่องการแบ่งแยกดังกล่าวจึงเป็นทุกข์ที่มนุษย์จะต้องกำจัดออกไป

พุทธปรัชญาเถรวาทสอนว่าคนและสัตว์ทั้งหลายต่างรักตัวกลัวตาย รักสุขเกลียดทุกข์เหมือนกัน การทำทานที่ดีต้องไม่ใช่ด้วยการเบียดเบียน (สเถระ ราชรินทร์, 2562 : 161-162) หากต้องการฆ่าต้องฆ่ากิเลสต้นเหตุของตนเอง จึงจะเป็นทานที่มีแต่ความสุข โดยการให้เพื่อตนเองและผู้อื่นอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การให้เป็นการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ของบุคคลในสังคมอันเกิดจากการได้รู้จักกัน หรือเห็นใจกันในสภาพความเป็นอยู่ที่ขาดแคลน เดือดร้อน หรือขัดสน มีความต้องการในวัตถุ การให้ทานในพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ ช่วยลดละความเห็นแก่ตัวได้อย่างดี ทานนั้น มีผลอย่างยิ่งต่อตนเองและผู้อื่น คือ ฝึกให้ตนเองเป็นผู้เสียสละแก่ผู้อื่น ซึ่งเมื่อผู้อื่นที่ได้รับของทานนั้นแล้ว จะทำให้เกิดความสุข

และคิดที่จะเผื่อแผ่แก่ผู้อื่นอีกต่อไป บุคคลที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรมนั้นจะไม่มีใครมีความตระหนี่ในทานเลย เพราะมีความเห็นว่าทำให้ผู้อื่นเป็นสุขจากการให้ทาน ทำให้ตนเกิดปิติเอิบอิ่มใจในการให้นั้น ทานในพุทธปรัชญาเถรวาทคือการให้ด้วยสิ่งของ คือ สิ่งของเครื่องใช้ที่มีความทำเป็นต่อผู้อื่น การให้ธรรม หรือ ให้ความรู้และแนะนำสั่งสอนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น

การให้โดยเจาะจงส่วนบุคคล คือ กำหนดผู้รับให้ชัดเจนไป การให้ที่ไม่เจาะจงส่วนบุคคล คือ การให้แก่ส่วนรวม ดังนั้น หลักธรรมที่สร้างความเห็นใจสร้างความเป็นมิตร และหลักธรรมที่ส่งเสริมให้ช่วยเหลือกัน แท้จริงแล้วก็คืออุปการณในการทำลายจิตที่ประกอบด้วยความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ หลักธรรมที่สร้างความเห็นใจ มีเมตตาเป็นต้น เมตตาจะทำลายความโกรธ ความเกลียด อาฆาต พยาบาท และเมตตา คือ ความเป็นมิตร ความปรารถนาดีต่อบุคคลอื่นโดยไม่จำเพาะเจาะจง

สรุป

สิทธิมนุษยชนในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท หมายถึง การมีสิทธิของมนุษยชนในการให้มวลมนุษยชน มีสิทธิในการมีชีวิตอยู่ได้อย่างเสรีภาพภายใต้หลักปัญญาสากลและความมั่นคงแห่งบุคคล รวมทั้งสิทธิและอิสรภาพในความคิดเห็นอันสามารถนำมาปรับใช้กับสังคมปัจจุบันได้ดังคำสอนในพุทธปรัชญาเถรวาท ให้มีความอดทนในการรับฟังความคิดเห็น เพราะหากไม่มีความอดทนในการรับฟังความคิดเห็นจากภาคส่วนต่าง ๆ หรือจากเสียงส่วนน้อยในสังคมแล้ว ก็อาจมีความขัดแย้งกันในการความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน โดยเฉพาะในทางวิพากษ์วิจารณ์ นอกจากนี้การสอนไม่ให้หลงยึดถือพหุพจน์ไปกับคำสรรเสริญชื่นชม ศาสนา อาจเป็นอีก แนวทางหนึ่งในการนำมาปรับใช้กับชีวิต เพราะหากผู้คนทั้งหลายต่างหลงพหุพจน์กับคำชื่นชมแล้ว ก็อาจไม่ทราบถึงความคิดเห็นอีกด้านหนึ่ง และทำให้เข้าใจผิดไปได้ว่าตนนั้นได้ปฏิบัติถูกต้องไปเสียทุกอย่าง โดยสิทธิมนุษยชนจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย หากบริบทในสังคมไม่ได้มีการส่งเสริม หรือ กลายเป็นการขัดขวางในสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เพราะสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นนี้จะพื้นฐานก้าวไปสู่ขั้นต่อไปในการยอมรับความแตกต่างของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของชาติพันธุ์ เพศ ภาษา ศาสนา อุดมการณ์ และความแตกต่างอีกหลากหลายประเด็นด้วย คำสอนของพุทธปรัชญาเถรวาทดังกล่าว จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วย เตือนสติและเป็นเสมือนเข็มทิศชี้ทาง ให้สังคมตระหนักและเข้าใจในสิทธิมนุษยชนในพุทธปรัชญาเถรวาท

สิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่รับรองกันทั่วโลกว่าเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของการ ปฏิบัติต่อมนุษย์เมื่อพูดถึงสิทธิมนุษยชนอาจกล่าวได้ว่าครอบคลุมสิทธิ 5 ประการ ได้แก่

1. สิทธิพลเมือง คือ สิทธิในชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ และความมั่นคงในชีวิต ไม่ถูกทรมาน ไม่ถูกทำร้ายหรือทำให้เสียชีวิต และสิทธิในกระบวนการยุติธรรม คือ สิทธิในความเสมอภาคเท่าเทียมกัน

ในด้านกฎหมาย โดยสิทธิที่จะได้รับการปกป้องจากการจับกุมหรือคุมขังโดยมิชอบ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีในศาลอย่างยุติธรรมโดยผู้พิพากษาที่มีอิสระครบองค์คณะ สิทธิได้รับสัญชาติให้เป็นเสรีภาพในการนับถือศาสนาและประกอบพิธีกรรมทางศาสนาหรือความเชื่อของตน เป็นต้น

2. สิทธิทางการเมือง คือ สิทธิในการเลือกวิถีชีวิตของตนทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เสรีภาพในการแสดงออกและการแสดงความคิดเห็นจากการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมอันเป็นประโยชน์แก่สาธารณะ เสรีภาพในการชุมนุมโดยเปิดเผยหรือการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น

3. สิทธิทางเศรษฐกิจ คือ สิทธิในการมีงานทำ เลือกประกอบอาชีพได้โดยอิสระได้รับค่าจ้างตอบแทนอย่างเป็นธรรม สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน เป็นต้น

4. สิทธิทางสังคม คือ สิทธิในการได้รับการศึกษา สิทธิในการได้รับหลักประกันด้านสุขภาพ ได้รับการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างเต็มที่ได้รับความมั่นคงทางสังคม มีเสรีภาพในการเลือกคู่ครองเพื่อสร้างครอบครัว เป็นต้น

5. สิทธิทางวัฒนธรรม คือ การมีเสรีภาพในการใช้ภาษาหรือสื่อสารความหมายในภาษาท้องถิ่น มีเสรีภาพในการแต่งกายตามวัฒนธรรม การปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของตน การปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนา การพักผ่อนหย่อนใจ การแสดงออกซึ่งศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

จากการได้ทราบถึงการมีสิทธิมนุษยชนในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทแล้วนั้น ก็เพื่อการมีชีวิตที่ดีงามและการดำรงชีวิตอย่างมีสันติสุขในสากลโลก ซึ่งในการเป็นหลักประกันให้มนุษย์มีชีวิตที่ดีงาม และอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุข แม้จะยอมรับว่าสิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งสำคัญ เป็นสิ่งที่ดีเป็นหลักประกันระยะพื้นฐานที่จะช่วยให้ชีวิตมนุษย์และสังคมก้าวสู่ความดีงามสันติสุขอย่างแท้จริงนั้น คนเราจะต้องแบ่งปันความมีเมตตา กรุณา และ ความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ต้องอาศัยซึ่งการประสานหลักสิทธิมนุษยชนสู่จริยธรรมเชิงสร้างสรรค์ที่เรียกว่า สิทธิมนุษยชนในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท ซึ่งมนุษย์ยังต้องฝึกฝนพัฒนาพฤติกรรมไปพร้อมกันด้วย โดยมีสุจริตทั้งสาม ได้แก่ 1. กายสุจริต คือ มีความสุจริตทางกาย ทำสิ่งที่ดีงามและถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยกาย 2. วาจาสุจริต คือ มีความสุจริตทางวาจา พูดสิ่งที่ดีงามและถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยวาจา และ 3. มโนสุจริต คือ มีความสุจริตทางใจ คิดสิ่งที่ดีงามและถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยใจ ซึ่งจะประสานความมีคุณประโยชน์ให้มนุษย์อยู่ในสังคมด้วยดีมีสันติสุขได้ต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

จากเนื้อหาสาระสำคัญและความเชื่อมโยงกันตามขอบเขตของบทความสิทธิมนุษยชนในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท ทำให้ผู้เขียนได้พบองค์ความรู้ใหม่ในการมีและวิธีการใช้สิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่ถือได้ว่า เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของมนุษยชนหมู่มา โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ฐานะทางสังคม ภาษาและศาสนา สนับสนุนให้สร้างเสริมความดีต่อกันในฐานะที่เป็นมนุษย์ ในแต่ละสังคมนั้น ต่างก็มีการยึดถือ ค่านิยมในประเพณี และวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันออกไป นอกจากนี้การขาดสภาพบังคับ แม้ในตัว ปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติเองก็ตาม มีผลในการแก้ไขปัญหาสิทธิมนุษยชน อันมีความเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก ปัญหาสิทธิมนุษยชนเป็นปัญหาที่มีความละเอียดอ่อน ซึ่งมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของนานาประเทศ ซึ่งปัญหาดังกล่าวมิใช่ปัญหาของสังคมใดหรือประเทศใด แต่เป็นปัญหาของมวลมนุษยชาติที่จะต้องมีการได้รับการแก้ไข

สิทธิมนุษยชนในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท มีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะที่เป็นอารยธรรมของโลก นับเป็นความฉลาดของมนุษย์ ที่ได้วางความคิดประยุกต์มาใช้ เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงความเป็นจริง แก่คนทั้งโลก และได้คิดคำนึงถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ด้วยกัน โดยนับจากขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ชาติกำเนิด รวมทั้งในระบบของสิทธิต่าง ๆ ที่มีพื้นฐานมาจากความชอบธรรม ความเป็นธรรม ความยุติธรรม ในสังคม ซึ่งถือเป็นความชอบด้วยธรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งสิทธิโดยกำเนิด และให้ความสำคัญกับการ ดำรงชีวิตของมนุษยชนทั้งปวง

เอกสารอ้างอิง

- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกระทรวงยุติธรรม. (2551). แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ฉบับที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์บริการ วิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กมล พลวัน. (2547). สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม. สำนักพิมพ์พิลักษ์ณ.
- เกษภา ผาทอง. (2559). ยุทธศาสตร์การพัฒนาประชาธิปไตยและกระบวนการประชาธิปไตย. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณฤณีย์ ศรีสุข. (2563). หลักสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาท. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 9(1), 114-127.
- ดิเรก ควรสมาคม. (2560). กฎหมายมหาชนแนวประยุกต์. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ธนรัตน์ ทั้งทอง. (2554). สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม (ป.วิ.อ.). กรุงเทพมหานคร: เนติบัณฑิตยสภาในพระบรมราชูปถัมภ์.

ธีรพล อรุณะกสิกร. พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
วิญญูชน.

บรรเจิด สิงคะเนติ. (2547). สิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

บุญแทน มะลิอ่อน. (2554). หลักธรรมในพุทธศาสนาเถรวาทกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน.

พระครูปฐมกัณฑ์ (บุญแทน มะลิอ่อน). (2545). หลักธรรมในพุทธศาสนาเถรวาทกับการส่งเสริมสิทธิ
มนุษยชน. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2536). พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระวิทยา ญาณสาโร (คัมภีร์). (2554). การศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
เถรวาท. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.

พิทยา ว่องกุล. (2542). สร้างสังคมใหญ่ : ชุมชนชนาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: โครงการวิถีสันติ.
พีระศักดิ์ พอจิต. (2555). สิทธิมนุษยชนในหลายมิติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
สธิระ ราชรินทร์. (2562). แนวคิดภราดรภาพในพุทธปรัชญาเถรวาท. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 6(ฉบับ
พิเศษ), 153-165.

สมชาย กษิติประดิษฐ์. (2546). สิทธิมนุษยชน. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.

สุเชาว์ พลอยชุม. (2537). จริยศาสตร์แนวพุทธ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ราชวิทยาลัย.

เสน่ห์ จามริก. (2545). พุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิ
มนุษยชนแห่งชาติ.

อุดมศักดิ์ สนิทพงษ์. (2550). สิทธิมนุษยชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชนจำกัด.